

Dragvoll

Storgård - vanlig gårdsbruk - universitet

Av Kristofer Grendahl

Innledning

I "Strinda bygdebok" fra 1939, bind 1, er det en omfattende innledning om eiendomsforhold til jorda. Erkebiskop Aslak Bolts jordebok fra 1430 - årene opplyser om hvilke eiendommer som tilhørte kirken og klostrene, og en fullstendigere fortegnelse kom i jordebok av 1661.

I 1661 fantes det i Lade og Bratsberg sogn 128 matrikulerte eiendommer. Av disse 128 gårdene var 66 kirke- eller klostergods, 26 gårder var krongods, 6 gårder tilhørte Trondhjems hospital, og 30 gårder var private eiendommer. Eiendomsforholdene var imidlertid ikke så oversiktlige som dette fordi kronen (Staten) eide deler også av de private eiendommene.

Det er ikke klart hvorledes stat og kirke hadde ervervet det meste av jorda, men etter svartedauden i 1349 var befolkningen på mange gårder utdødd (ødegårder), noen gårder ble trolig solgt eller pantsatt. Etter ca. 1500 ble noen gårder solgt til velstående borgere i Trondhjem, vesentlig kjøpmenn og høye embetsmenn. Bøndene som drev jordbruk, var leilendinger, men omkring 1800 kjøpte leilendinger den gården de hadde

byggslet, og etter hvert vokste det fram en bondestand som eide den jorda de dyrket. I 1821 kom en lov om benefisert gods (jordeiendom som tilhørte en eiendom), og da ble mange eiendommer i offentlig eie solgt til private. På 1800-tallet ble også mange store eiendommer oppdelt i flere parseller som gikk over til å bli egne bruk.

Utsnitt av "Trondhjem med nærmeste Omegn" 1866. Kart tegnet av Løytnant J. Solem etter oppmåling av løytnantene E. Lund og R. Ziegler i 1866.

Faksimilie utgitt av NGO i 1984.

Kilde: Statens Kartverk.

Landskyld og matrikkelskyld

Landskyld og senere matrikkelskyld uttrykker til en viss grad gårdenes verdi. Landskyld betalte leilendingen opprinnelig til jordeieren enten eieren var staten, kirken eller privatperson. Leilendingen betalte årlig en viss mengde smør eller andre landbruksprodukter. Ett øre landskyld betydde at leilendingen skulle betale seks kilo smør pr. år, eller f.eks. 326 kg mel. Senere begynte myndighetene å ilegge skatt etter samme prinsipp: jo større inntekt eieren fikk, desto større ble hans / hennes matrikkelskyld. Husmannsplassene var ikke matrikulerte eiendommer og er der-

for i stor utstrekning gått i glemmeboken, men det fins ganske mange synlige hustufter.

Dragvoll

Navnet Dragvoll er gammelt og har en ukjent opprinnelse, bl.a. fordi skrivemåten har variert fra Draghaull 1519, Dragouldt 1570, Drauold 1621, Dragvoll 1667 og Dragvoll 1723.

Eiere og brukere

Det er sannsynligvis den nåværende Stokkbekken som er opprinnelsen til første stavelse fordi ordet drag forekom-

Flyfoto av Dragvoll gård i 1952. I bakgrunnen er gården Dalset. Mellom gårdene er den skogbevokste myra som ble brukt som torvmyr for torvstrø til fjøset.

Foto: Widerøes Flyveselskap. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

mer som stedsnavn og i ord som vassdrag.

I skattemanntallet for 1645 heter oppsitteren Joon Draguol og er "halvgårdsmann", hans kone heter Ingeborg. I 1661 er kongen oppført som eier av 1 øre i Dragvoll, og pastor til Vår Frue kirke eier 1 øre. I 1683 har gården trolig gått over i privat eie fordi Kasper Widthagen er oppført med odel i eiendommen av 1 øre. Widthagen var også eier av en av Loholt-gårdene. Dragvoll ble senere slått sammen med denne, og det samlede bruket ble kalt Dragvoll.

I 1701 er Dragvoll oppført som magister Wilhelm Sebastian Withs avlsgård, dvs. at han var eier men ikke selv drev gården. Magister Sebastian ble i 1684 utnevnt til sogneprest til Vår Frue kirke, og dessuten var han garnisonsprest for de militære avdelingene i Trondheim og på Munkholmen. Han eide også jordegods i Tingvoll, Sunndalen, Aure og Skogn. Han hadde trolig nok å beskjeftige seg med inntil han døde i 1721.

Videre nevnes eiere i kronologisk rekkefølge, noen også med årstall for kjøp av gården, og titler: Mellom 1727 og 1774: Melcher Bødicher, velfornemme Anche Bennickmand, overtollbetjent Fredrich Fabich, generalveimester Charles Omilus Lutzow, kjøpmann Reimer Ulfers, kammerråd Morten Simonsen Hoff (Han var gårdsdreng hos Thomas Angell, ble så forstander for De Angellske Stiftelser, men han ga seg et-

ter sigende selv tittelen "Hs. kgl. majestets bestaltet virkelig kammerråd og forstander for Thomas Angells publike Stiftelser i Trondhjem"), 1774 oberst Fredrik Christian von Krabbe, 1776 madame Johanna Nikolava Ulfers, 1819 premierløytnant Reiner Ulfers, 1835 sadelmaker M. Spechman, 1839 Engelbrigt Thun, 1850 Gustav Olsen, 1876 Jacob Høe, 1881 Arnt Clemmetsen Grendahl.

Da Arnt Grendahl kjøpte gården, var mange husmannsplasser og andre deler av gården solgt. Arealet var halvert til ca. 350 dekar mer eller mindre dyrket mark, og dessuten hadde gården løvskog og udyrket beitemark.

Gårdsbruk

Slekta Grendahl kommer fra gården som nå heter Grindal i Rennebu. Gårdsnavnet er trolig avledet av elvenavnet Grana.

Clemmet Grendahl (1807 - 1882) var en av flere unge menn som av Hans Nielsen Hauge ble anbefalt å reise ut fra bygda. Clemmet kjøpte Selsbakk øvre i 1838, men solgte gården allerede i 1843, og i denne perioden hadde han også kjøpt Steindal. I likhet med mange andre haugianere var han også interessert i andre næringsveier, og sammen med flere opprettet han Nydalens mølle i Nidelva. Denne mølla gikk konkurs i 1866, og falllitten medførte at Clemmet også mistet gården Steindal. Han og hans kone

Fra venstre Paul Fjermstad, Moholt vestre, Carl Andersson, Steinhaugen og Arnt Grendahl, Dragvoll. Bildet er tatt på Steinhaugen på Carl Anderssons diamantbryllupsdag i 1920 eller 1921. Fotografen er Anderssons barnebarn, senere redaktør Sverre J. Herstad i Adresseavisen, som året i forveien hadde fått fotoapparat (kasseapparat) i konfirmasjonsgave. Bilde utlånt av Kristofer Grendahl.

flyttet til en datter, som var gift med Johan Ranheim på Moholt østre.

Clemmet Grendahls sønn, Arnt, (1845 - 1931) gikk landbruksskole og hadde vært gårdsbestyrer på prestegården i Snåsa i to år da han kom hjem og fikk høre at det var kommet ny eier på Steindal. Han hadde forberedt seg på å overta den om noen år. I 1870 kjøpte han sammen med sin svoger, Ole Andreas Aasved, Loholt søndre. Aasved var lærer, og det er mulig at han var mer inter-

essert i stemmerett enn i jordbruk. De hadde vanskeligheter med å skaffe kausjonster og lån, men de lyktes til slutt. Gårdsdrifta gikk bra, og i 1880 kjøpte de Dragvoll. De solgte Loholt, og Arnt "kjøpte ut" sin svoger og ble eneeier. Ole A. Aasved, som skulle bli den første skolestyrer ved Åsvang skole, døde i 1882.

Arnt Grendahl drev gården godt, så vidt jeg vet, og han hadde flere kommunale og andre verv. I 1917 overtok Olaus

Grendahl (1885 - 1956) gården etter at han hadde forpaktet den i noen år, som var vanlig ved eierskifte fra far til sønn.

Olaus Grendahl drev vanlig vekseljordbruk med melkeproduksjon. Vel halvparten av den dyrkede jorda var eng som ble pløyd etter 3 - 4 år, åkerarealet ble tilsådd med bygg, havre og delvis hvete, og det ble dyrket poteter og rotvekster som turnips, kålrot og litt gulerøtter. Besetningen var ca. 25 melkekyr og noen kviger, en okse, noen griser, høns og sauer, og vanligvis 4 hester. Skogen og

en del av den dyrkede jorda var beitemark. Dette var den vanlige gårdsdriften på Strinda. Melka ble levert til Trondhjems Meieri både morgen og kveld. Det var nabosamvirke mellom Dragvoll, de to Loholt-gårdene, Dalset og noen mindre melkeprodusenter når det gjaldt melkekjøring.

Våronna varte lenge. Dersom det gjensto noe etter høstpløyingen, måtte det pløyes nå. Harvingen varte ca. 3 uker med 3 hester, men på slutten av 1930-tallet ble traktorharving vanlig. Det var

Bilde fra 1910. På vogna til venstre er ei vanntønne. Vann til folk og dyr ble kjørt fra en sikker brønn vest for Dalsetvegen (nå Estenstadvegen) like nedenfor der hvor den nåværende Estenstadvegen møter Loholt alle. Estenstaddammen ble bygd i 1912, og da fikk man innlagt vann. Personene er Marta Lovise og Arnt Grendahl, en sønn og en datter med ektefelle/forlovede og noen uidentifiserte (naboer?). Bilde utlånt av Kristofer Grendahl.

et andelslag som eide et treskeverk, og "trøsklaget" anskaffet også en traktor som ble brukt til harving. Traktoren gikk både natt og dag og ble kjørt av to kjørere. I 1940 anskaffet man egen traktor på Dragvoll, men den ble lite brukt pga. drivstoffmangel under krigen.

Turnips var en viktig del av kuforet. Turnipsåkeren var oftest på myrholdig jord, bl. a. der hovedbygget (1. byggetrinn) på Universitetet ble reist. Beretningen nedenfor er vel preget av mine egne opplevelser, og personlig opplevde jeg denne åkeren som uendelig lang. Turnipsrendene begynte ved veien fra Dragvoll til Ramstad, og de endte ved grensa mot Stokkan, dvs. at de var noe lengre enn universitetsbyggene. Ugrasluking og tynning under slike forhold var egnet til å ta motet fra en 10-åring! Heldigvis hadde jeg "lidelsesfeller", så vi ble da ferdige til slutt. Rudolf Nilsens dikt "Gartnerløkka"s skildring av en pjokk som lukte i en turnipsåker, minner også om mine opplevelser:

*Han lå på alle fire
med fjeset vendt mot jord,
for det var flust med ukrutt,
og åker'n var så stor.
Og den må slite orntli
som driver på akkord
og har som mål i livet
å kjøpe seg en Ford.*

men med to forskjeller: Jeg arbeidet ikke på akkord, og jeg hadde ingen ærgjerrige planer om å kjøpe meg en Ford.

Belønningen var å få et mindre kjedelig arbeid når nepetyningen var slutt.

Før slåttonna var det et par andre oppgaver. Det var alltid noen reparasjoner av hus og gjerder, og vi skar torv på myra nede ved Stokkbekken. Torva ble tørket i hesjer for senere å bli kjørt inn i "torvhuset" på myra og kjørt til gårds hvor de ble knust til torvstrø når det ble tid og behov for det.

Slåttonna var, slik jeg opplevde det i guttedagene, i grunnen en morsommere tid fordi det ble leid inn flere slåttekarer. Min mor var fra Rissa, og det medførte at mange slåttekarer var derfra. Om søndagskveldene dro de til Fosenkaia for å hilse på kjente. Elevene ved Skjetlein landbruksskole hadde teoriundervisning i to vintre, og i den mellomliggende sommeren hadde de praksis. Den kunne de få på skolen, men noen av disse "næpstudentan" ville heller ha praksis på en gård som ble godkjent av skolen. I flere år var det elever fra Skjetlein på Dragvoll. Mange av dem var dyktige og interesserte, særlig i botanikk, hadde jeg inntrykk av, for seint og tidlig snakket de om plantenavn, både norske og latinske navn, og de skulle lage et herbarium med minst 100 planter.

Det var alltid mye folk på Dragvoll i min barndom. Foruten 6 - 7 personer i min egen familie var det dreng, sveiser eller budeie, taus, og dessuten var det to familier i egne leiligheter. Vi var 4 søsken, og ofte var det unger fra nabolaget som

Tunet på Dragvoll i 1933. Hovedinngangen var mellom de to balsampoplene, kjøkkeninngangen var til venstre i borgstua (bårstua). Halve kjøkkenet var der, den andre halvdelene var i hovedhuset. I borgstua var det, regnet fra kjøkkeninngangen, en leilighet, størhus og bad, "snekkerstue", smie, vedskjul og vognbu. Tidligere hadde det vært boliger i det meste av borgstua. Veggene hadde vært rappet, dvs. pusset med halm, gips og kalkpuss (stukk). Litjburet til høyre var matlager, og storburet var kornlager i 1. og 2. etasje. Foto: Schrøder.

samlet seg på gården, særlig om sommeren.

Olaus Grendahl eide gården fra 1917 til 1949, da hans eldste sønn, Arnt (1916 - 1997) overtok. Rundt 1950 gikk mange bønder over til ensidig kornproduksjon, og det skjedde også på Dragvoll, og dermed ble husdyrholdet redusert. I 1962 friga myndighetene flere landbrukseiendommer for utbygging, og på 1960-tallet ervervet Staten Dragvoll, begge Stokkan-gårdene, Loholt, Dalset og noen andre områder, til sammen ca. 1500 da. til universitetsområde.

Gårdsanlegget

Det er ikke kjent hvor gamle våningshuset, borgstua og stabburene er, men trolig er våningshuset fra ca. 1800. Driftsbygningen ble ifølge tradisjonen oppført i 1848 av eieren, byggmester Gustav Olsen, men grunnmuren og fjøsmuren, som var ca. 1,5 meter tykke, skrev seg ifølge "Universitetsnytt" fra først på 1970-tallet, "antagelig fra middelalderen". Jeg er ikke sikker på hvor riktig denne dateringen er, men det er definitivt ikke riktig at teglsteinsmuren mot gårdsplassen var fra ca. 1900. Den ble oppført/påbegynt etter andre ver-

denskrig. I 1938 ble det tilbygd stall mot nord, og mot gårdsplassen ble det senere bygd et kjølerom for melk. Over fjøset var høylåven. Den var utkraget bortimot 2 meter ut over fjøsmuren, trolig for å gi plass for den økende høymengden etter hvert som mer jord ble dyrket og gjødslet. I “Universitetsnytt” er det nevnt at denne utkragingen bidro til å gi en fin arkitektonisk karakter, men den var ikke stor nok til å “gi beskyttelse for kjøretøy og redskaper”. I sydfløyen var det redskapsskur m.v. i 1. etasje, og over dette var kornlåven, som var bygd i tømmer.

Våningshuset (hovedbygningen), var bygd som en vanlig trønderlån med kjøkken, kammers og gjennomfallende lys i to stuer i 1. etasje, i 2. etasje var det et kjøkken, stue og flere soverom. Innvendig hadde det vært flere ombygginger. Hovedbygningen er nå restaurert og grundig ominnredet av Universitetet,

men eksteriøret er beholdt og pietetsfullt restaurert. Bygningen var hvimalt, men den er nå gul (oker), slik som borgstua var tidligere.

De to stabburene er på opprinnelig plass og restaurert utvendig. Deler av borgstua (vognbu, vedskjul og smie) ble revet, men de er gjenoppført, til og med etter forepørsel fra arkitekten om hvorledes det hadde vært. Rehabiliteringen er skjønnsomt utført.

Høsten 1981 brøt noen unge mennesker seg inn i driftsbygningen og tente bål inne på låven, og hele bygningen brant ned. En uke etter brannen gikk jeg forbi gården og så til min store overraskelse at en gravemaskin hadde veltet fjøsmuren og delvis grunnmuren ned i gjødselkjelleren. Mandag morgen ringte jeg til Utbyggingssekretariatet og gjorde oppmerksom på at dette måtte bero på en misforståelse. “Universitetsnytt”

Dragvoll gård
ca. 1960. I bakgrunnen til høyre: Nedre Stokkan. Lengst i bakgrunnen til venstre: Jakobsli (Grinnan)
Foto: Kristofer Grendahl.

Kong Olav V foretar grunnsteinsnedleggelse for Universitetscenteret på Dragvoll 22. april 1976. Bak Kongen ser vi bl. a. fra venstre professor Olav Gjærevoll og statsråd Kjølvs Egeland, og i midten daværende rektor ved Norges Lærerhøgskole, professor Eva Sivertsen. Foto: Adresseavisen.

hadde skrevet at murene var fra middelalderen, og demed var de fredet. Det var etter min mening straffbart å ta seg til

rette på denne måten. Det ble svart at man måtte sikre branntomta, og det var jeg enig i, men det kunne skje med et 2

meter høyt flettverksgjerde inntil anti-kvariske myndigheter hadde bestemt hva som skulle gjøres.

Gården ble kjøpt av Staten i 1964, og samme høst blåste mange takstein av fjøstaket. Det gikk ca 15 år uten at taket ble reparert. Derfor så det etter noen år forferdelig ut inne på låven og i fjøset. Driftsbygningen ble oppmålt og fotografert (visstnok av arkitekt Castberg) mens man diskuterte om den skulle restaureres eller rives og gjenoppbygges likedan. Gårdsanlegget skulle bevares. Brannstifterne satte en stopper for denne diskusjonen, og det ble bygd et "industribygg" som mange synes harmonerer dårlig med et gårdsanlegg. Det hevdes også at grunnmuren er tatt vare på, men

det er bare noen steiner i et hjørne, kanskje knapt 5 % av murene som er igjen. Det hevdes også at et bygg skal fortelle hvilken virksomhet som drives, men dette bygget er en mellomting mellom en driftsbygning på en gård og et industribygg. Fargen bidrar også til å redusere inntrykket av et harmonisk gårdsanlegg. Forhåpentlig egner "låven" seg godt til Universitetets bruk, men vakkert er det ikke, etter min mening - i motsetning til det store universitetsbygget som ligger godt i terrenget.

Kilder:

Strinda bygdebok. I. F. Bruns bokhandels forlag, Trondheim 1939.

Egne minner.

Dragvoll høsten 2003. Restaurert hovedbygning og borgstue, gjenoppbygd "fjøs" og "låve".

Foto: Knut L. Vik.